

Sygn. akt I ACa 314/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Tomasz Ślęzak (spr.)
Sędziowie :	SA Ewa Jastrzębska SO del. Tomasz Tatarczyk
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 22 września 2016 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa J. C. i B. C.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej we W., (...) Spółce Akcyjnej w W. i (...) Spółce Akcyjnej w K.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 27 stycznia 2016 r., sygn. akt I C 149/13,

1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1. w ten sposób, że:

a) zasądza od pozwanego (...)Spółki Akcyjnej we W. na rzecz powodów 36 000 (trzydzieści sześć tysięcy) złotych, z ustawowymi odsetkami od dnia 24 kwietnia 2013 r. na wypadek opóźnienia, a w pozostałej części powództwo w stosunku do tego pozwanego oddala,

b) nakazuje pobrać od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej we W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej 1 800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem opłaty od pozwu od której powodowie byli zwolnieni;

2) oddala apelację w pozostałej części;

3) nie obciąża powodów kosztami postępowania apelacyjnego;

4) nakazuje pobrać od pozwanego(...)Spółki Akcyjnej we W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej 1 800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem opłaty od apelacji od której powodowie byli zwolnieni.

SSO del. Tomasz Tatarczyk	SSA Tomasz Ślęzak	SSA Ewa Jastrzębska
---------------------------	-------------------	---------------------

I ACa 314/16

UZASADNIENIE

Powodowie B. C. i J. C., pozwem wniesionym w kwietniu 2013 roku, domagali się od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej we W. kwoty 500.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa.

Powodowie podali, że pomiędzy stronami zostały zawarte w H. umowy o określenie warunków wyrażenia zgody na realizację celu publicznego tj. budowę i eksploatację gazociągu wysokiego ciśnienia (...) w rejonie P. na nieruchomościach należących do powodów oraz ustalenie warunków wypłaty powodom przez pozwanego odszkodowania z tego tytułu. Pozwany wybudował gazociąg. Na skutek przeprowadzonych robót budowlanych związanych z tą inwestycją, w majątku powodów wyrządzona została szkoda, której szacunkowa wartość wynosi 3.576.999,39 zł. Powodowie prowadzą gospodarstwo rolne, z którego zyski uzależnione są od dobrego stanu gleby, ilości płodów rolnych i liczebności stada bydła. Z uwagi na zakres prowadzonych robót, związanych z budową gazociągu zyski te uległy znacznej redukcji. Pozwany przeprowadzał roboty budowlane niezgodnie z zawartymi pomiędzy stronami umowami, co wyrządziło powodom znaczną szkodę. Niezgodnie z umową powodowie nie zostali pisemnie zawiadomieni o rozpoczęciu robót budowlanych, pozwany nie dotrzymał terminu realizacji inwestycji, słupki graniczne usunięte przed rozpoczęciem robót nie zostały ponownie umieszczone w miejscach granicznych. W chwili rozpoczęcia realizacji inwestycji przez pozwanego, powodowie posiadali stado bydła liczące 161 sztuk, w związku z prowadzonymi robotami budowlanymi, stado uległo znacznej redukcji do 92 sztuk. Na wysokość poniesionej szkody w związku z realizacją budowy gazociągu ma wpływ okoliczność, że do chwili rozpoczęcia robót budowlanych przez pozwanego, większą część pożywienia niezbędnego dla wykarmienia stada pozyskiwali z własnych upraw. Na skutek niedotrzymania przez pozwanego planowanego terminu zakończenia robót, powodowie nie zdążyli w odpowiednim czasie dokonać zasiewów na polach, wskutek czego nie wyprodukowali wystarczającej ilości pożywienia dla wykarmienia stada. Z tych też względów powodowie zostali zmuszeni do zakupu pokarmu dla krów i redukcji części stada, czego wcześniej nie robili. Utrata 69 sztuk bydła stanowiła nie tylko szkodę rzeczywistą, lecz także wpłynęła na utratę przez powodów korzyści związanych z prowadzoną działalnością w ramach gospodarstwa rolnego. W okresie przed redukcją stada zysk za dostarczone do spółdzielni mleczarskiej mleko wynosił od 38.000 zł do 49.000 zł miesięcznie, w dacie wnoszenia pozwu zysk z udoju krów wynosi miesięcznie od 19.000 zł do 20.000 zł. Powodowie podnieśli, że okolicznością istotną dla zaistniałej szkody jest fakt, iż w okresie przed rozpoczęciem robót budowlanych powodowie otrzymali kredyt spłacany w miesięcznych ratach w kwocie 18.500 zł. Założeniem kredytowym było zwiększenie liczebności stada bydła do 200 sztuk, zaś miesięczne wpływy ze sprzedaży mleka miały wynosić ok. 70.000 zł. Powodowie uzyskali wszelkie niezbędne zezwolenia związane z prowadzeniem gospodarstwa, posiadają maszyny oraz oborę mogącą pomieścić do 200 sztuk bydła. Na skutek niedotrzymania przez pozwanego planowanego terminu zakończenia robót budowlanych oraz ujemnych tego skutków, powodowie nie byli w stanie dotrzymać warunków zaciągniętego kredytu, w związku z czym umowa kredytowa została im wypowiedziana.

W odpowiedzi na pozew pozwane (...) Spółka Akcyjna we W. wniosła o oddalenie powództwa.

Na uzasadnienie swojego stanowiska pozwany wskazał, że powództwo jest niezasadne z powodu braku przesłanek warunkujących odpowiedzialność pozwanego z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Zdaniem pozwanego nie wystąpiła żadna z okoliczności wskazujących na nienależyte wykonanie zobowiązania wobec powodów, nie wystąpiły też przypadki niewykonania przez pozwanego obowiązków wynikających z zawartych z powodami umów. Pozwany wskazał również, iż prawa i obowiązki wynikające z umów zawartych z właścicielami nieruchomości na trasie gazociągu zostały z dniem przyłączenia gazociągu do systemu przesyłowego (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. przeniesione na ten podmiot. Z chwilą przeniesienia praw i obowiązków z umów zawartych z osobami posiadającymi tytuł prawnych do korzystania z nieruchomości, na których został zrealizowany gazociąg,

pozwany nie może być legitymowany w sprawie. Pozwany był generalnym realizatorem inwestycji - Gazociąg wysokiego ciśnienia w rejonie P. na terenie gmin: C., H., D., S. o długości 21,9 km. Budowę gazociągu oraz uruchomienie gazociągu pozwany zlecił spółce: (...)Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Z., która w dniu 22 grudnia 2011r. została przejęta przez Spółkę (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.. Spółka (...) przekształciła się następnie w (...) Spółka Akcyjna. W ramach obowiązków wynikających z zawartej umowy (...) była zobowiązana do wybudowania i uruchomienia gazociągu. Do obowiązków tego podmiotu należało też dokonanie napraw uszkodzeń powstałych w wyniku jego prac. Koszty związane z ewentualnymi odszkodowaniami za nienależyte wykonanie napraw ponieść miało Budownictwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Z.. Ten podmiot był też zobowiązany do powiadomienia właścicieli i użytkowników o prowadzeniu robót na terenie ich nieruchomości z odpowiednim wyprzedzeniem, protokolarnego przejęcia terenu budowy od właścicieli lub użytkowników nieruchomości oraz sporządzenia obustronnie podpisanego protokołu przekazania terenu budowy. Umowy z właścicielami nieruchomości nie miały charakteru adhezyjnego. Praktycznie wszyscy właściciele nieruchomości na trasie gazociągu wnieśli swoje propozycje do treści umowy. Uzgodnienie ostatecznej wersji umowy następowało niekiedy dopiero po trwających kilka godzin negocjacjach czy kilkukrotnych wizytach u właściciela nieruchomości. W odniesieniu do każdej z działek jednego właściciela zawierano niejednokrotnie umowy o różnej treści. Negocjacje dotyczyły nie tylko wysokości i sposobu zapłaty odszkodowania za czasowe zajęcie, sposobu naprawienia szkody w uprawach, ale także zmiany przebiegu gazociągu. Z powodami pozwany zawarł 8 umów, na podstawie których uzyskał zezwolenie na lokalizację oraz budowę gazociągu na terenie ich nieruchomości. Do każdej z tych umów powodowie zgłosili swoje propozycje. Wszystkie zgłoszone przez powodów propozycje zostały uwzględnione. Powodowie skutecznie negocjowali warunki każdej umowy. To powodowie warunkowali wyrażenie zgody na czasowe zajęcie swoich nieruchomości od uwzględnienia ich propozycji, w szczególności wypłaty, przed wejściem pozwanego na teren nieruchomości, odszkodowania z tytułu przywrócenia nieruchomości do stanu pierwotnego. Uwzględniono też żądania powodów związane z zapewnieniem kładki do przegonu bydła i utwardzeniem drogi. Określony w umowach czas zajęcia nieruchomości powodów nie został przekroczony. Gazociąg został zasypyany w terminie, przy czym powodowie przez cały czas (również w trakcie prowadzenia prac związanych z budową) mogli korzystać i korzystali z pastwiska (z wyjątkiem kilku godzin jednego dnia w maju 2010 r.). Mieli też zapewnioną możliwość przegonu bydła przez kładkę bez ograniczeń czasowych.

Na wniosek pozwanego do udziału w sprawie wezwani zostali w charakterze pozwanych (...) Spółka Akcyjna w W. oraz (...) Spółka Akcyjna w K.. Pozwani ci wnieśli o oddalenie powództwa.

Powodowie sprecyzowali żądanie pozwu wskazując, że na dochodzoną kwotę 500.000 zł składają się: koszt zatrudnienia geodetów i oznaczenia na nowo granic nieruchomości powodów w wysokości 5.000 zł.; koszt utraty 69 sztuk bydła w wysokości ok. 86.000 zł.; koszt zakupu pokarmu dla krów w wysokości 30.000 zł.; koszt zwrotu kredytu wraz z odsetkami na rzecz (...) Banku (...) z siedzibą w K. w wysokości 200.000 zł (koszt kredytu), 1.000 zł (koszt odsetek); koszt utraconych korzyści w związku ze zmniejszoną produkcją mleka w roku kwotowym w wysokości 80.000 zł.; koszt paliwa zużytego na dojazd do pól i łąk okrężną drogą w wysokości 10.000 zł.; koszt podwojony zbioru kukurydzy w wysokości ok. 8.000 zł.; koszt związany z koniecznością przeprowadzenia rekultywacji gruntów należących do powodów i przywrócenia ich do stanu poprzedniego w wysokości 80.000 zł. i wnieśli o zasądzenie dochodzonej kwoty 500.000 zł solidarnie od wszystkich pozwanych.

Wyrokiem z dnia 27 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej oddalił powództwo i zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego (...) Spółka Akcyjna we W. kwotę 14.707,39 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w tym kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz na rzecz pozwanego (...) Spółka Akcyjna w W. kwotę 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i oddalił wniosek pozwanego (...) Spółka Akcyjna w K. o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że pozwane (...) Spółka Akcyjna we W. było generalnym realizatorem inwestycji pod nazwą (...) wysokiego ciśnienia w rejonie P. na terenie gmin C., H., D., S. o długości 21,9 km. Pozwany uzyskał pozwolenie na budowę tego gazociągu i zawarł umowę ze spółką (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. na wybudowanie „pod klucz” i uruchomienie gazociągu. Przekazanie placu budowy nastąpiło w dniach 6-7.10.2009

roku. Po wybudowaniu gazociągu (...) przeniosło prawo własności tego gazociągu na (...) Spółkę Akcyjną w W.. Zgodnie z umową zawartą pomiędzy tymi podmiotami w dniu 2.9.2009 roku, z dniem przyłączenia gazociągu do systemu przesyłowego (...), (...) przenosi na (...) prawa i obowiązki z umów z osobami posiadającymi tytuł prawny do korzystania z wszystkich nieruchomości wymienionych w załączniku (...) umowy, na których został zrealizowany gazociąg. Wynagrodzenie wypłacone przez (...) na rzecz (...) obejmowało m.in. zaspokojenie roszczeń właścicieli, użytkowników, dzierżawców, zarządców nieruchomości przez, które przebiega gazociąg oraz osób trzecich, podnoszonych w związku z realizacją gazociągu niezależnie od zawartych wcześniej umów. Wynagrodzenie nie obejmowało m.in. nowych roszczeń obecnych i przyszłych właścicieli nieruchomości oraz organizacji ekologicznych, w tym także roszczeń o waloryzację należnych odszkodowań pomimo dokonania ich wypłaty.

W dniu 22.12.2011 roku nastąpiło połączenie (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (spółka przejmująca) ze spółką (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Z. (spółka przejmowana) poprzez przeniesienie całego majątku spółki przejmowanej na spółkę przejmującą. W dniu 1.6.2012 (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością przekształciła się na podstawie art.557 i n. k.s.h. w (...) Spółka Akcyjna.

W dniu 3.1.2005 roku zostały zawarte umowy pomiędzy powodami a pozwanym (...) Spółka Akcyjna we W.. Przedmiotem umów było określenie warunków wyrażenia zgody na realizację celu publicznego tj. budowę i eksploatację gazociągu wysokiego ciśnienia (...)w rejonie P. na nieruchomościach powodów oraz ustalenie warunków wypłaty odszkodowania powodom. Ilekroć w umowach była mowa o realizatorze należało przez to rozumieć (...) Spółka Akcyjna we W.. Ilekroć w umowach była mowa o właścicielu lub użytkowniku gruntu należało przez to rozumieć powodów.

W paragrafie (...) umów postanowiono, że właściciel gruntu oświadcza, iż wyraża zgodę na wykonanie przez realizatora wszelkich czynności na nieruchomości powodów, do których uprawniony jest na podstawie umów pod warunkiem: otrzymania odszkodowania z tytułu obniżenia wartości nieruchomości oraz występowania na niej ograniczeń opisanych w par.(...), opisanego szczegółowo w par.(...); otrzymania odszkodowania za utratę plonów i rekultywację gleby na nieruchomości opisanego szczegółowo w par.(...) w przypadku gdy nieruchomość nie jest przedmiotem dzierżawy lub użyczenia; w przypadku konieczności lokalizacji słupków znacznikowych, kolumn wydmuchowych itp na nieruchomości otrzymania dodatkowego odszkodowania opisanego szczegółowo w par.(...); w przypadku ewentualnego remontu gazociągu otrzymania odszkodowania za utratę plonów i rekultywację gleby na nieruchomości opisanego szczegółowo w par.(...) w przypadku gdy nieruchomość nie jest przedmiotem dzierżawy lub użyczenia.

W paragrafie (...) umów postanowiono, że: realizator jak również wykonawca robót ustalony przez realizatora, ma prawo do zajęcia na okres budowy gazociągu pasa terenu o szerokości ok. 25 m (pas montażowy) w celu dokonania niezbędnych prac transportowych, spawalniczych i ziemnych oraz prawo dostępu do gazociągu w razie ewentualnej awarii gazociągu; realizator oświadczył, że prace, o których mowa w pkt. (...) zostaną przeprowadzone przy zachowaniu następujących warunków: gazociąg zostanie ułożony pod istniejącymi urządzeniami drenarskimi na głębokości min. 1,2 m, liczonej od powierzchni terenu do górnej krawędzi gazociągu; wierzchnia warstwa gleby (humus) zostanie zabezpieczona i po zakończeniu budowy ponownie rozłożona na pierwotnym miejscu, zajęty pas terenu zostanie wyrównany, uporządkowany i doprowadzony do stanu pierwotnego; przerwane w trakcie prac urządzenia drenarskie i melioracyjne, elementy małej architektury oraz inne element zagospodarowania działki zostaną odbudowane lub naprawione bądź zostanie wypłacone odszkodowanie określone na podstawie wyceny rzeczoznawcy. O sposobie zadośćuczynienia zadecyduje właściciel gruntu; słupki znacznikowe będą lokalizowane w miejscach załamania gazociągu, a słupki pośrednie w miarę możliwości na granicach działek; za prawidłowe wykonanie prac i zachowanie warunków ich wykonania określonych w pkt. (...) i pkt. (...) odpowiada realizator.

W paragrafie (...)umów postanowiono, m.in.: realizator oświadcza, że za utratę plonów, rekultywację gleby oraz utrudnienia w pracach polowych spowodowane lokalizacją słupków znacznikowych na nieruchomości opisaną w (...), powstałych w trakcie realizacji przedmiotu umowy wypłaci użytkownikowi gruntu odszkodowanie na podstawie odpowiedniego protokołu sporządzonego w jego obecności i przez niego podpisanego. Wysokość odszkodowania zostanie określona w powyższym protokole. W przypadku konieczności dokonania ewentualnego remontu gazociągu

realizator oświadcza, że za utratę plonów, rekultywację gleby na nieruchomości opisanej w (...) powstałych w czasie remontu gazociągu, wypłaci użytkownikowi gruntu analogiczne odszkodowanie, o którym mowa w pkt. (...); oszacowania wysokości odszkodowań, o których mowa w pkt. (...), pkt. (...) dokona powołany na koszt realizatora rzeczoznawca z dziedziny rolnictwa z uprawnieniami państwowymi, po zakończeniu budowy, a wypłata odszkodowania nastąpi gotówką lub przelewem najpóźniej w ciągu 30 dni po podpisaniu protokołu, o którym mowa w pkt. (...) i pkt. (...). Odszkodowania, o których mowa w pkt. (...), pkt. (...) i pkt.(...) są ostateczne i płatne jednorazowo.

W paragrafie (...) umów postanowiono że: na poczet odszkodowania z tytułu obniżenia wartości gruntu i występowania ograniczeń opisanych w (...) spowodowanych budową gazociągu, realizator wypłaci właścicielowi gruntu kwotę, której wysokość jest ustalona na podstawie operatu szacunkowego wykonanego przez rzeczoznawcę majątkowego z uprawnieniami państwowymi powołanego na koszt realizatora. Powyższa kwota obejmuje powierzchnię gruntu zajęta przez strefę gazociągu zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego i projektem budowlanym, uwzględnia długoterminowy okres eksploatacji gazociągu i jest płatna jednorazowo z góry. Właściciel gruntu ma prawo wglądu do powyższego operatu szacunkowego; wysokość kwoty, o której mowa w pkt. (...) określa załącznik nr (...) do umowy. Kwota, o której mowa w pkt.(...) zostanie wypłacona właścicielowi gruntu przelewem lub przekazem pocztowym najpóźniej w terminie 14 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia robót przez wykonawcę robót. Sposób wypłaty właściciel określi w załączniku nr (...) do umowy.

W paragrafie (...) umów postanowiono: realizator oświadcza, że właściciel gruntu zostanie przez niego powiadomiony na piśmie o terminie zajęcia nieruchomości przez wykonawcę robót, o których mowa w (...), na co najmniej 14 dni przed planowanym rozpoczęciem robót na nieruchomości opisanej w (...). Realizator ma prawo wstępu na nieruchomość i rozpoczęcia robót w terminie określonym w zawiadomieniu; zakończenie robót, o których mowa w(...) nastąpi w terminie 4 miesięcy od dnia określonego w zawiadomieniu, o którym mowa w pkt. (...); w wyjątkowym przypadku, z przyczyn niezależnych od realizatora termin określony w pkt.(...) może ulec przedłużeniu o termin, który zostanie ustalony przez realizatora w stosownym zawiadomieniu.

W paragrafie (...) umów postanowiono: właściciel gruntu oświadcza, że warunki finansowe zawarte w umowie zaspokajają wszelkie jego roszczenia wynikające z realizacji przedmiotu umowy i zrzeka się jakichkolwiek roszczeń z tego tytułu w przyszłości. W przypadku, gdy jakiegokolwiek postanowienie umowy okaże się nieważnym z mocy prawa, pozostałe postanowienia umowy pozostają nienaruszone.

Umowy dotyczyły działek powodów zapisanych w kw (...) H. obręb Z. : umowa nr (...) - działka (...), umowa nr (...) - działka (...) kw (...), umowa nr (...) - działka (...), umowa nr (...) działka (...), umowa nr (...) działka (...), umowa nr (...) działka (...), umowa nr (...) działka (...).

Załącznikiem do umów był dokument zatytułowany „Ustalenie wysokości odszkodowania z tytułu obniżenia wartości nieruchomości opisanej w par.(...) umowy oraz występowania ograniczeń opisanych w par.(...) umowy spowodowanych budową gazociągu, o którym mowa w par.(...) umowy”. W stosunku do każdej z umów ustalono odrębnie wysokość tego odszkodowania na podstawie operatu szacunkowo-majątkowego wykonanego przez inż. T. G.. W każdym załączniku strony dodatkowo ustaliły, że zostanie wypłacone również odszkodowanie z tytułu przywrócenia nieruchomości do stanu pierwotnego na podstawie kosztorysu wykonanego przez rzeczoznawcę T. G. w wysokości odrębnej dla każdej z działek oraz że odszkodowanie to wyklucza dochodzenie roszczeń z tytułu przywrócenia do stanu pierwotnego nieruchomości opisanego w par.(...) umowy w punkcie (...) i par.(...) punkty (...). Powodowie oświadczyli, że kwota i forma zadośćuczynienia w pełni ich satysfakcjonuje i wyczerpuje ich roszczenia z tego tytułu. Całe odszkodowanie ma charakter jednorazowy.

Przy zawieraniu umów z powodami posłużono się standardowym formularzem. Posługiwano się nim także przy zawieraniu umów z właścicielami innych nieruchomości, przy czym do niektórych umów wprowadzono dodatkowe postanowienia wynegocjowane indywidualnie przez właścicieli poszczególnych nieruchomości. W przypadku umów zawieranych z powodami takie wynegocjowane indywidualnie zapisy znalazły się w załączniku do umowy nr (...). Zostały uwzględnione postulaty powodów dotyczące tego, żeby prace były szybko i sprawnie wykonane przed okresem

wiosennym, a także, żeby ciężki sprzęt nie jeździł po polu i nie jeździł drogą prowadzącą pomiędzy budynkiem mieszkalnym i budynkami gospodarczym powodów. Z tego powodu miała zostać wybudowana droga technologiczna w miejscu, w którym powodowie mieli już drogę służącą za dojazd do pól, utwardzoną ceglami i kamieniami. Była ona jednak zbyt miękka, żeby poruszał się po niej ciężki sprzęt. Powodowie wynegocjowali także kładkę do przegonu bydła, która miała być kładką biegnącą po wykopie tak, aby powodowie nie zostali odcięci od 14 hektarów łąk i pastwisk. Kładka ta nie jest tożsama z mostkiem na rzeczce biegnącej przez gospodarstwo powodów. Indywidualnie uzgodniona została także z powodami trasa gazociągu, ponieważ uwzględniono postulat powodów dotyczący zmiany trasy gazociągu. Zapisy zawarte w załącznikach do umów dotyczące wypłacenia odszkodowania z tytułu przywrócenia nieruchomości do stanu poprzedniego były ustalone z powodami indywidualnie. Powodowie podobnie jak i niektórzy inni właściciele nieruchomości, po których miał przebiegać gazociąg chcieli aby odszkodowanie z tytułu przywrócenia nieruchomości do stanu poprzedniego zostało im wypłacone przed rozpoczęciem prac, a nie tak jak ustalono w umowie głównej po zakończeniu budowy. Załączniki do umów wraz z kwotami odszkodowań podpisywane były wraz z główną umową, a więc zanim zaczęły się prace w terenie. Powodowie byli zapewniani przez przedstawiciela pozwanego, że jeżeli po zakończonych pracach będą jakieś szkody to zostaną wyrównane i że pomimo zapisu o zrzeczeniu się roszczeń są inne zapisy które to gwarantują. Powodowie obawiali się, że jeżeli nie podpiszą umów to mogą zostać wywłaszczeni.

Powodom wypłacono jako odszkodowanie przed budową gazociągu w dniu 10.1.2008 roku kwotę 17311,94 zł i w dniu 20.1.2009 roku kwotę 41837,21 zł. Kwotę 41837,21 zł przelano na rachunek osoby trzeciej w związku z dokonaniem na jej rzecz przez powodów przelewem wierzytelności.

Budowa gazociągu wygląda w ten sposób, że najpierw ściągana jest wierzchnia warstwa ziemi (humus), następnie wożone są rury, potem wchodzi brygada, która spawa rury, jest wykonywany wykop, następnie kładzie się rurę w wykopie, zasypuje wykop, po czym następuje rekultywacja terenu czyli nawiezenie ziemi i nałożenie końcowej warstwy urodzajnej. Na potrzeby budowy gazociągu został zajęty na nieruchomościach powodów pas o szerokości 25 metrów, co przy specyfice tego typu robót jest uzasadnione. Gazociąg przecinał drogę powodów, prowadzącą do pól, powyżej przepustu (mostka) na rzeczce, patrząc od strony budynku mieszkalnego powodów.

Prace przy budowie gazociągu rozpoczęły się najwcześniej jesienią 2009 roku. Na nieruchomościach powodów trwały jeszcze w maju, czerwcu 2010 roku w sposób, który uniemożliwiał powodom dostawanie się do większej części swoich pól. Była przerwa w pracach przy budowie gazociągu spowodowana powodzią w maju 2010 roku. Nie została przed rozpoczęciem prac wykonana droga technologiczna. Budowłańcy wykorzystywali do dowozu sprzętu drogę polną utwardzoną przez powodów ceglami i kamieniami, która służyła im za dojazd do pól i, na której miano zbudować utwardzoną drogę technologiczną. Ponieważ droga technologiczna nie została wykonana, w maju 2010 roku przejazd ten stał się na tyle błotnisty, że był problem z dowozem sprzętu. Część sprzętu do budowy gazociągu została więc rozłożona na placu gospodarstwa powodów. Przed budową gazociągu powodowie mieli na rzeczce biegnącej przez ich gospodarstwo zbudowany mostek z kręgów- chodziły po nim krowy, jeździł po nim kombajn. Ponieważ droga technologiczna nie została wykonana, zaczął tamtędy jeździć ciężki sprzęt na budowę gazociągu. Mostek tego nie wytrzymał i zniszczył się w czerwcu/lipcu 2010 roku. Powodowie domagali się odtworzenia zniszczonego mostku. Mostek został odbudowany. Droga, która miała być drogą technologiczną została utwardzona dopiero w październiku 2010 roku, po zakończeniu prac przy budowie gazociągu. Okres od maja do września 2010 roku w rejonie C. i S. charakteryzował się znaczną wilgotnością. Okresowa suma opadów atmosferycznych osiągająca 985-993 mm stanowiła 185-190% średniej sumy dla tego okresu z wielolecia 2000-2009. Rekordowo wilgotny był maj, w którym miesięczna suma opadów przekroczyła 500% średniej z wielolecia i była najwyższą w historii obserwacji. Opady spowodowały szereg wezbrań na rzekach regionu, z których największe wystąpiło w połowie maja. Na O. w C. stany wody znacznie przekroczyły wówczas najwyższe rejestrowane w analizowanym 10-leciu i zbliżyły się do najwyższych rejestrowanych w ostatnim 40-leciu. Budowa gazociągu musiała ulec przedłużeniu wobec tak wielkich rozmiarów przekroczeń średnich miesięcznych opadów w miesiącach maj-wrzesień 2010 roku dochodzących do ponad 500% w stosunku do średnich miesięcznych z wielolecia 2000-2009 oraz stanów wód maksymalnych dobowych w rzekach dochodzących w przekroju rzeki O. w C. do ponad 1400% (18.5.2010) i średnich miesięcznych dochodzących do 380% w stosunku do charakterystycznych średnich miesięcznych z wielolecia 2000-2009. Wykonywanie prac ziemnych

(wykopu i zasypiania) w warunkach geologicznych P. przy jednoczesnym wystąpieniu ciągłych opadów i nawodnionych gruntów, z uwagi na szkody środowiskowe nie mogło i nie powinno być w tym okresie realizowane. Mostek został odbudowany we wrześniu 2010. Powodowie odebrali w dniu 4.10.2010 roboty związane z budową mostka na rzeczce. Wykonano przepust o większej niż dotychczas średnicy. W związku z tymi pracami przez 1-2 dni nie można było przejeżdżać przez rzeczkę. Powodowie odebrali w dniu 23.10.2010 roboty związane z budową drogi z tłuczni na powierzchni 900 metrów kwadratowych. Droga miała długość 300 metrów. Była to tzw. droga technologiczna. Nie można było wykonać tej drogi w maju, czerwcu z powodu opadów. Prace związane z odbudową mostka i budową drogi technologicznej wykonywał M. P. jako podwykonawca spółki (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Powodowie nie wnieśli zastrzeżeń co do jakości wykonanych prac. Były problemy związane z odbudową mostka oraz budową drogi technologicznej, ponieważ powód zużył częściowo kruszywo przywiezione na budowę drogi- rozplantał ok. 70 % przywiezionego kruszywa na swojej posesji. Ponadto powodowie ciągle zmieniali koncepcje dotyczące budowy drogi i mostka na rzeczce- nie byli także zgodni sami ze sobą. Wyrokiem z dnia 22.6.2011 roku prawomocnym z dniem 3.11.2011 roku Sąd Rejonowy wC. uznał J. C. za winnego tego, że w lipcu 2010 roku w Z. na terenie gospodarstwa rolnego przywłaszczył przeznaczone na utwardzenie drogi technicznej kruszywo w ilości 162,6 ton poprzez użycie go na terenie swojego gospodarstwa w celu utwardzenia gruntu, czym spowodował straty w wysokości 3409,07 zł na szkodę M. P..

Kiedy został zrobiony wykop to było na nim takie przejście, którym mógł przejeżdżać ciężki sprzęt i teoretycznie mogły przechodzić krowy, ale w praktyce nie mogły przechodzić, ponieważ było tam dużo sprzętu, ludzi i krowy by się rozpięchły. Wykonawca robót budowlanych nie zapewnił warunków bezpiecznego poruszania się w obrębie placu budowy- nie wygrodził placu budowy. Poruszanie się po i obok zajętego terenu w sytuacji gdy nie został on wygrodzony stwarzało zagrożenie dla ludzi oraz zwierząt. Przez maj, czerwiec i lipiec 2010 roku powód jeździł codziennie okrężną drogą przez wieś do pól, żeby zebrać trawę dla krów. Jechał trawę skosić, wracał, zabierał sprzęt do zbierania trawy, jechał na pole, zbierał trawę i wracał. Do pola jest 4 km w jedną stronę. Ciągnik, którego powód używa spala 9-11 litrów oleju napędowego na godzinę pracy- 3 godziny dziennie trzeba było poświecić na dojazdy do pól. W dniu 26.5.2010 roku powodowie zakupili olej napędowy za kwotę 8100 zł brutto z terminem zapłaty 29.5.2010 roku. Ubiegali się o zwrot części podatku akcyzowego z tego tytułu. W dniu 21.6.2010 roku powodowie zakupili olej napędowy za kwotę 6255 zł brutto z terminem płatności 24.6.2010 roku. Ubiegali się o zwrot części podatku akcyzowego z tego tytułu. W kwietniu 2010 roku powodowie zakupili olej napędowy za kwotę 968, 31 zł brutto. Powodowie otrzymali zwrot podatku akcyzowego: w maju 2009 roku -3635,25 zł (z czego 3026,50 zł zostało przekazane do organu egzekucyjnego); w listopadzie 2009 roku- 727,76 zł (kwota w całości została przekazana do organu egzekucyjnego); w maju 2010 roku- 2289,36 zł (kwota w całości została przekazana do organu egzekucyjnego); w listopadzie 2010 roku-2193,13 zł; w maju 2011 roku -3293,70 zł (z czego 547,80 zł zostało przekazane do organu egzekucyjnego); w listopadzie 2011 roku-992,15 zł; w kwietniu 2012 roku -2865,84 zł (z czego 995,81 zł zostało przekazane do organu egzekucyjnego); w październiku 2012 roku- 1364,59 zł (kwota w całości została przekazana do organu egzekucyjnego).W okresie od kwietnia do lipca 2010 roku powodowie posiadali Ciągnik U. (...), Ciągnik U. (...), Ciągnik L. (...), ładowarkę teleskopową W. (...).

Powodom brakowało trawy dla krów i kupowali dodatkowy pokarm dla krów. Kupowali sianokiszonkę po 50 zł. za jedną belę, która wystarcza na jeden dzień i po 1 -2 bele siana dziennie, z których jedna kosztowała od 30 do 60 zł. Przed budową gazociągu powodowie nie kupowali dodatkowego pokarmu dla zwierząt, a nawet sami sprzedawali taki pokarm innym rolnikom. Mieli pasze dobrej jakości z własnych upraw. Powodowie musieli także kupić kukurydzę, ponieważ z uwagi na prace przy budowie nie zasiali kukurydzy w maju, a dopiero w lipcu. Zapasy kukurydzy skończyły się powodom we wrześniu, a nowa kukurydza nie wyrosła. Kiedy kukurydza już wyrosła nie miała kolb i miała tylko 1.5 metra wysokości i nie stanowiła wartościowego pokarmu dla krów. W dniu 29.5.2010 roku powodowie zakupili kukurydzę za kwotę 23.499,87 zł z terminem płatności 29.5.2010 roku. W dniu 20.5.2010 roku zakupili pszenicę za kwotę 2362,31 zł brak jest dowodu, że zapłacili cenę. W dniu 21.6.2010 roku zakupili jęczmień z terminem zapłaty 5.7.2010 roku za kwotę 11515,40 zł . Powodowie zakupili także wysłodziny browarne: w dniu 12.4.2010 roku za kwotę 4.611, 60 zł zapłaconą gotówką , w dniu 29.5.2010 roku z terminem płatności 5.6.2010 za kwotę 1896,85 zł , w dniu 10.7.2010 z terminem płatności 24.7.2010 za kwotę 3370,37 zł, w dniu 27.9.2010 z terminem płatności 4.1.2010 za kwotę 5829,92 zł.

Krowy nie dawały tyle mleka co zwykle przez co powodowie otrzymywali mniej pieniędzy z mleczarni. Przed budową gazociągu powodowie oddawali do mleczarni 40.000-45.000 litrów mleka miesięcznie. Na litrze było 70 groszy zysku. Po budowie gazociągu oddawali do mleczarni 20.000-22000 litrów mleka miesięcznie. Najslabsze krowy ze stada powodowie przeznaczyli na rzeź, ponieważ krowy jadły tyle samo, a dawały mniej mleka. Przed budową gazociągu powodowie zakupili 40 jałówek każda o wartości 6500. Część z nich poszła na rzeź, za co powodowie otrzymali po 1800 zł za sztukę. W związku z pracami przy budowie gazociągu wypadkowi uległa jedna z krów powodów, które przedostała w okolice wykopu, pokonując tzw. pasterza i połamała nogi- w konsekwencji musiała pójść na rzeź i powodowie uzyskali za nią 800 zł, pomimo, że miała przed wypadkiem wartość 6500 zł. Powodowie oddali część krów do ubojni za co wystawili faktury.

Powodowie na dzień 31.12.2010 roku mieli stado bydła w liczbie 161 sztuk. Na dzień 31.12.2011 roku mieli stado bydła w liczbie 120 sztuk. Na dzień 31.12.2012 roku mieli stado bydła w liczbie 92 sztuk.

Decyzją z dnia 30.7.2012 roku Agencja Rynku Rolnego postanowiła zmniejszyć powódce kwotę indywidualnych dostaw mleka i przetworów mlecznych o 246.126 kg, w związku z czym od roku kwotowego 2012/2013 powódce przysługiwała kwota indywidualna dostaw w wysokości 184.436 kg. Zmniejszenie kwoty indywidualnej spowodowane było wprowadzeniem przez powódkę do obrotu w roku kwotowym mleka lub przetworów mlecznych w ilości mniejszej niż 70% przyznanej powódce indywidualnej kwoty.

Powodowie dysponują pismem (...) Zespołu Doradztwa Rolniczego w C., z którego wynika, że uprawy w gospodarstwie rolnym powodów zostały częściowo podtopione i zamulone w 2010 roku, co spowodowało zmniejszenie zasobów i pogorszenie jakości pasz niezbędnych do utrzymania stada krów mlecznych o wysokiej wydajności. Również prace związane z budową głównej magistrali gazowej wpłynęły na ograniczenie produkcji pasz. Ten niekorzystny zbieg okoliczności w 2010 roku nie pozwolił na wykonanie zaplanowanej produkcji mleka. Dokument został sporządzony po wizji lokalnej. Rośliny na terenie, na którym był budowany gazociąg, a następnie zasypane zostały wykopy były mniejsze, a więc i plon z ich był mniejszy.

W dniu 24.5.2010 roku powodowie zawarli umowę o kredyt inwestycyjny z O.-K. Bankiem (...) w K.. Na mocy tej umowy Bank udzielił powodom kredytu na działalność inwestycyjną w kwocie 1.650.000,00 złotych na okres od dnia 24 maja 2010r. do dnia 23 maja 2025r. Powodowie oświadczyli, że środki z kredytu wykorzystają wyłącznie na następujący cel: refinansowanie nakładów sfinansowanych kredytem inwestycyjnym w (...) SA oraz pozostałych wierzycieli i zakup jałówek, paliwa, nawozów. I rata kredytu miała zostać uruchomiona w maju 2010 i być przeznaczona na zakup krów, jałówek, paliw i nawozów, zgodnie z przedkładanymi przez powodów fakturami. II transza miała być wypłacona do 15.6. 2010 roku i miała być przeznaczona na spłatę zobowiązań w stosunku, do których prowadzona była egzekucja komornicza skutkująca uzyskaniem potwierdzenia zakończenia postępowania egzekucyjnego. III transza miała zostać przeznaczona na spłatę kredytów w (...) SA, a IV transza na spłatę pozostałych zobowiązań. Pierwsza rata kredytu miała zostać zapłacona przez powodów w grudniu 2010 roku. Zabezpieczeniami umowy kredytu były m.in. cesja wierzytelności z umowy na kontraktację mleka zawartej z (...) Spółdzielnią (...) w B., hipoteka, weksel własny in blanco, zastaw rejestrowy. Pieniądze na spłatę kredytu miały pochodzić z tego co krowy zarobią dla powodów. Powodowie oddawali mleko do spółdzielni mleczarskiej w B. za co wystawili faktury. W okresie od 1.7.2011 roku do 30.7.2012 roku (...) Spółdzielnia (...) w B. przekazywała na rzecz O.- K. Banku (...) w K. określone kwoty za mleko zakontraktowane u powodów. Pismem z dnia 14.12.2011 roku O.-K. Bank (...) w K. wezwał powodów do spłaty wymagalnego zadłużenia w wysokości 65479,05 zł tj. zaległej raty kapitałowej na kwotę 12000 zł i odsetek w wysokości 53279,05 zł naliczonych do dnia 25.10.2011 roku oraz kosztów upomnień w wysokości 200 zł. W dniu 2.4.2012 roku Bank wypowiedział powodom dotychczasowe warunki spłaty i wezwał do spłaty całości zadłużenia w wysokości 1.653.471,49 zł. Na dzień 27.8.2012 roku zadłużenie wynosiło 1.721.131,61 zł.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w C. T. L. prowadzi postępowanie egzekucyjne przeciwko powodowi J. C. na podstawie tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego z dnia 11.5.2012 roku zapatrzonego w klauzulę w dniu 22.5.2012 roku na wniosek wierzyciela O. K. Banku (...) w K., celem egzekucji należności głównej w kwocie 1.615.000 zł, odsetek w kwocie 115.007,33 zł na dzień 9.7.2012 roku, dalszych odsetek w wysokości

1103,14 zł dziennie i kosztów procesu oraz kosztów postępowania egzekucyjnego. Komornik ten prowadzi kilkanaście postępowań egzekucyjnych przeciwko powodom wszczętych w latach 2010-2013.

(...) Spółka Akcyjna we W. chciało aby powodowie podpisali protokół kontroli przywrócenia do właściwego stanu powierzchni terenów rolniczych i leśnych. Powodowie mieli oświadczyć, że teren po budowie został zahumusowany, wyrównany, uporządkowany i powierzchnia ziemi przywrócona do właściwego stanu. Powodowie oświadczyli, że podpiszą protokół jeżeli otrzymają dodatkowe odszkodowanie w wysokości 36.000 zł za trudności i koszty związane z brakiem wykonania drogi technologicznej przed wykonaniem gazociągu, brakiem możliwości wypasania krów i związane z tym niedogodności i koszty, brakiem dostępu do reszty arealów (ok. 70 ha). Ostatecznie odbioru prac dokonała komisja bez udziału powodów.

W dniu 28.8.2012 roku powodowie złożyli wniosek o zawezwanie do próby ugodowej (...)Spółka Akcyjna we W. w sprawie o zapłatę kwoty 3.576.999, 39 zł jako odszkodowania za szkodę wyrządzoną powodom na skutek robót budowlanych związanych z budową gazociągu przez nieruchomości powodów.

Sąd Okręgowy uznał, że powodowie zawierali z pozwanym (...) Spółką Akcyjną we W. umowy jako konsumenci, w rozumieniu art. 22⁽¹⁾ kodeksu cywilnego, zastosowanie mają w sprawie zatem przepisy art. 385⁽¹⁻³⁾ k.c., przy czym jedynie do tych postanowień umownych, które nie były przez powodów uzgodnione indywidualnie. Chodzi o załączniki do umów w których powodowie uzgodnili z pozwanym (...) odszkodowanie za przywrócenie nieruchomości do stanu poprzedniego, co wykluczało dochodzenie roszczeń opisanych w par.(...) umów.

Sąd pierwszej instancji, cytując i analizując przepisy art. 471 k.c., art. 361 k.c. i art. 6 k.c. uznał, że pozwane (...) Spółka Akcyjna we W. nie wykonało swojego zobowiązania należycie. Powodowie udowodnili, że wbrew umowie nie wykonano kładki do przegonu bydła o szerokości ok. 4 metrów, prace nie odbywały się w okresie jesienno zimowym, nie wybudowano drogi technologicznej, nie powiadomiono powodów na piśmie o terminie zajęcia nieruchomości przez wykonawcę gazociągu. Jednocześnie Sąd ten, odnosząc się do każdego z elementów składowych dochodzonej kwoty 500.000 złotych i tytułu z jakiego powodowie go żądają uznał, że powodowie nie udowodnili aby tak określone szkody (koszty geodetów, utrata bydła, koszty zakupu pokarmu dla krów, koszty zwrotu kredytu i odsetek bankowi, utracone korzyści związane ze zmniejszona produkcja mleka, koszty paliwa zużytego na dojazd do pól okrężną drogą, koszty podwojonego zbioru kukurydzy, koszty rekultywacji terenu i przywrócenia go do stanu poprzedniego) pozostawały w związku przyczynowym z nienależytym wykonaniem zobowiązania przez pozwaną (...). W tym ostatnim zakresie według Sądu Okręgowego powodowie domagają się zapłaty w związku z koniecznością rekultywacji gruntów i przywrócenia ich do stanu poprzedniego. Powodowie nie wskazują, z której części umowy wywodzą swoje roszczenie. Nie wskazują także w jakiej części zobowiązanie nie zostało należycie wykonane. Powodowie zeznawali, że humus został rozłożony i tam, gdzie przypilnowali został rozłożony dobrze, a w innych miejscach został wieszany ze złą ziemią. Nie podali jednak żadnych szczegółów w tym względzie. Zajęty pas terenu miał zostać wyrównany, uporządkowany i przywrócony do stanu pierwotnego. Takie prace zostały wykonane. Powodowie nie podpisali co prawda protokołu odbioru prac ale uzależnili jego podpisanie od zapłaty dodatkowego odszkodowania w wysokości 36.000 zł. W protokole z 25.11.2010r., który powodowie podpisali wskazano, że dodatkowe odszkodowanie ma być za trudności i koszty związane z brakiem wykonania drogi technologicznej przed wykonaniem gazociągu, brakiem możliwości wypasania krów i związane z tym niedogodności i koszty, brakiem dostępu do reszty arealów (ok. 70 ha). W dokumencie nie ma niczego co wiązałoby się faktem niewykonania zobowiązania dotyczącego przywrócenia nieruchomości do stanu pierwotnego. Gdyby powodowie w tej części mieli uwagi do wykonanych prac to powinni wnieść o wpisanie swoich zastrzeżeń do protokołu. Przywrócenie do stanu pierwotnego, o którym mowa w par. (...)umów nie mogło dotyczyć rekultywacji gruntów, ponieważ dotyczy jej par. (...) umów. Nie mogło się także wiązać z tym, że pozwane (...) dokona przywrócenia polegającego na odtworzeniu wyglądu działki sprzed rozpoczęcia prac, ponieważ nie sposób uznać, że strony zgodziły się na to, że podmiot zajmujący się projektowaniem gazociągów dokonać nasadzeń jakiś roślin- trawy, zbóż na nieruchomościach. To, że pozwane (...) miałyby się zobowiązać, że stan tej roślinności będzie taki sam jak przed budową gazociągu, przy planowanym 4 miesięcznym terminie wykonania prac jest po prostu niemożliwe. Powodowie nie udowodnili więc, że nie wykonano zobowiązań umownych, o których

mowa w par. (...) umowy, a dotyczących przywrócenia działek do stanu poprzedniego. Powodowie wskazują także na konieczność rekultywacji gruntów. Z materiału dowodowego wynikało, że rośliny, który rosły w okolicach wykopu były po budowie mniejsze, że pokarm dla krów był gorszej jakości. Zdaniem Sądu powodowie powinni wykonać rekultywację gruntów we własnym zakresie. Wynegocjowali bowiem takie postanowienia w umowach, zgodnie, z którymi zamiast odszkodowania za rekultywację gruntów po zakończeniu prac otrzymają takie „odszkodowanie” przez rozpoczęciem prac (i tak się stało). Jednocześnie zrzekli się roszczeń z tego tytułu, oświadczając, że uzyskana przez nich kwota wyczerpuje ich roszczenia i ich satysfakcjonuje. Te postanowienia były uzgodnione pomiędzy stronami indywidualnie a więc wiążą powodów nawet jako konsumentów. Zgodnie z art. 353⁽¹⁾ kc strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Zdaniem Sądu Okręgowego postanowienia umów w tej części nie są nieważne, sprzeczne z ustawą, nie zmierzają do obejścia prawa ani nie są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Powodowie chcieli aby wypłacono im odszkodowanie za rekultywację gruntów jeszcze przed rozpoczęciem prac i pieniądze otrzymali. Podpisując umowę wiedzieli jaki będzie przebieg gazociągu, a więc w jakim stopniu dotknie ich nieruchomości. Jako rolnicy musieli mieć także wyobrażenie o tym jak wyglądają prace związane z budową tego typu urządzeń. O ich wiedzy świadczy także to, że zapewnili sobie kładkę to przegonu bydła, okres prac jesienno-zimowy i wyrazili zgodę na zbudowanie drogi technologicznej. Podpisując umowy wiedzieli jak będzie dokładnie wysokość odszkodowania. Powodowie wskazywali, że mówiono im, że jeżeli nie podpiszą umów to zostaną wywłaszczeni, ale nigdy nie uchyłili się od skutków prawnych swoich oświadczeń woli.

W apelacji od tego wyroku powodowie, zaskarżając go w punkcie pierwszym, oddalającym powództwo tylko w stosunku do pozwanego (...) Spółki Akcyjnej we W., i w zakresie kosztów zasądzonych na rzecz tego pozwanego (punkt drugi wyroku), zarzucili naruszenie przepisów prawa materialnego, a to: art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na ich pominięciu w ustalonym w sprawie stanie faktycznym, podczas gdy § 3, § 5, § 8 w zawartych pomiędzy powodami a pozwanym ad. 1 umowach oraz załączniki nr (...) do zawartych umów winne zostać uznane za nieważne jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, ewentualnie w przypadku niepodzielenia powyższego zarzutu zarzucili naruszenie:

- art. 385¹ § 1 k.c. z zw. z art. 385³ pkt 2 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na jego pominięciu w ustalonym w sprawie stanie faktycznym, podczas gdy § 3, § 5 w zawartych pomiędzy powodami a pozwanym ad. 1 umowach oraz załączniki nr(...) do zawartych umów winne zostać uznane za nieważne dla powodów, jako konsumentów;

- art. 415 k.c. w zw. z art. 429 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na ich pominięciu w ustalonym stanie faktycznym, podczas gdy szkodę wynikłą z przeprowadzenia robót na nieruchomościach powodów, które to roboty spowodowały degradację gruntów można rozpatrywać w kategorii odpowiedzialności deliktowej pozwanego ad.1;

- naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to: art. 278 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku powodów o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłych z zakresu geodezji, rekultywacji gruntów, rachunkowości i finansów na okoliczności wskazane w piśmie powodów z dnia 3 listopada 2015 r. podczas gdy, w niniejszej sprawie zaszła konieczność uzyskania wiadomości specjalnych, którymi Sąd z urzędu nie dysponuje, mającymi bezpośredni wpływ na wykazanie wysokości wyrządzonej w majątku powodów szkody w związku z nienależytym wykonaniem przez pozwanego ad. 1 umów, a także na wykazanie adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy wyrządzoną szkodą a nienależytym wykonaniem przez pozwanego ad. 1 umowy, co tym samym spowodowało, iż Sąd pierwszej instancji orzekł na podstawie niepełnego materiału dowodowego, co w konsekwencji doprowadziło do wydania błędnego wyroku; art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. polegające na błędnym przyjęciu, że powodowie nie przedstawili dowodów na istnienie: adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy poniesieniem przez powodów kosztów kredytu wraz z odsetkami na rzecz O.- K. Banku (...) z siedzibą w K. a nienależytym wykonaniem umowy przez pozwanego ad. 1; adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy poniesieniem przez powodów kosztów utraconych korzyści w związku ze zmniejszoną produkcją mleka w roku

kwotowym w wysokości 80.000,00 zł a nienależyтым wykonaniem umowy przez pozwanego ad. 1; wysokości szkody związanej z kosztem zakupu paliwa zużytego na dojazd do pól i łąk okreśną drogą - podczas gdy te okoliczności miały zostać udowodnione dowodami z opinii biegłych wskazanymi we wniosku dowodowym powodów z dnia 3 listopada 2015 r.; adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy utratą bydła o wartości 86.000 zł a nienależyтым wykonaniem umowy przez pozwanego ad. 1; związku przyczynowego pomiędzy poniesieniem przez powodów kosztu zakupu pokarmu dla krów w wysokości 30.000 zł a nienależyтым wykonaniem umowy przez pozwanego ad. 1 - podczas gdy na fakt redukcji bydła wskazywali powodowie oraz świadek D. S. a na fakt konieczności zakupu dodatkowego pokarmu dla bydła: powodowie oraz m.in. świadkowie J. M. czy D. S.;

- błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, polegające na przyjęciu: że powodowie w maju 2010 r. posiadali takie zapasy pokarmu dla krów, dzięki którym nie musieli nabywać trawy, pszenicy, kukurydzy podczas gdy posiadane w tym okresie czasu zapasy trawy były zmagazynowane w silosach i belach, a co nie było wystarczające z uwagi na konieczność zapewnienia zwierzętom zróżnicowanego pokarmu; że pastwiska położone przed nitką gazociągu winny wystarczyć powodom na wypasanie na nich krów do czasu zakończenia robót, podczas gdy obszar tych pastwisk to 2h, co przy uwzględnieniu ilości bydła powodów w żadnym wypadku nie mogło wystarczyć na wykarmienie bydła; że powódź w 2010 r. na terenach (...) objęła gospodarstwo powodów i tym samym miała wpływ na zmniejszone plony, podczas gdy gospodarstwo powodów, z uwagi na jego położenie i ukształtowanie, nie zostało zagrożone powodzią; że powodowie nie ponieśli dodatkowych kosztów związanych z dojazdem okreśną drogą do pól i pastwisk z uwagi na niewielkie różnice w wysokości zwrotu podatku akcyzowego w związku z zakupem paliwa w latach 2009- 2012r., podczas gdy wysokość zwrotu podatku akcyzowego nie jest miarodajnym wskaźnikiem obrazującym ilość zakupionego oleju napędowego z uwagi na istniejący limit zwrotu podatku akcyzowego dla danego producenta rolnego w roku kalendarzowym, który to limit jest uzależniony od powierzchni użytków rolnych;

W oparciu o te zarzuty powodowie wniesli o zmianę zaskarżonego wyroku w części oddalającej powództwo poprzez zasądzenie od pozwanego ad. 1 na rzecz powodów kwoty 500.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wytoczenia powództwa i zasądzenie od tego pozwanego kosztów postępowania, w tym z tytułu zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Na uwzględnienie w części zasługują bowiem te zarzuty apelacji, które w świetle obszernych i szczegółowych ustaleń faktycznych Sądu pierwszej instancji wskazują na to, że powodowie wykazali, chociaż, co należy od razu podkreślić, w niewielkim zakresie, okoliczności stanowiące źródło ich szkody oraz związek przyczynowy pomiędzy tymi okolicznościami a szkodą.

Na wstępie stwierdzić należy, że ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji w tej części w której polegają na przedstawieniu okoliczności faktycznych wynikających ze złożonych dokumentów (w tym przede wszystkim umów łączących strony) oraz przedstawieniu oceny przeprowadzonych dowodów (w szczególności dowodów osobowych) oraz ustalenia oparte na opinii biegłego wydanej w sprawie, są prawidłowe i Sąd Apelacyjny uznaje je za własne.

Za prawidłowe uznać także należy oddalenie wniosków dowodowych powodów o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z opinii kolejnych biegłych z zakresu geodezji, rekultywacji gruntów i rachunkowości przy czym nie tyle z tego względu, jak uzasadnił Sąd Okręgowy, że powodowie nie udowodnili w przeważającej części swoich roszczeń, ile ze względu na to, że wykazywane przez powodów okoliczności nie pozwalają na precyzyjne zlecenie biegłym wydania opinii w określonym zakresie, nie można bowiem dokładnie wyodrębnić w jakiej części szkody powodów, które nie zostały naprawione wypłaconymi przez pozwanego odszkodowaniami znajdując swoje źródło w niewykonaniu lub nienależyтым wykonaniu umów łączących strony. Tej kwestii biegli nie mogliby oceniać jako przesłanki wydawanych opinii. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19.12.2006 r. (V CSK 360/06) opinia biegłych ma na celu ułatwienie sądowi należytej oceny zebranego w sprawie materiału wtedy, gdy potrzebne są do tego wiadomości

specjalne. Nie może ona natomiast być sama w sobie źródłem materiału faktycznego sprawy ani tym bardziej stanowić podstawy ustalenia okoliczności będących przedmiotem oceny biegłych. Ustalenie stanu faktycznego należy do sądu orzekającego, a biegli powinni udzielić odpowiedzi na konkretne pytania dostosowane do stanu faktycznego sprawy. Z tej przyczyny oddalone zostały także wnioski dowodowe zawarte w apelacji.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut apelacji dotyczący naruszenia art. 353' k.c. w związku z art. 58 § 3 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające, zdaniem apelujących, na ich pominięciu, podczas gdy § (...)w zawartych pomiędzy powodami a pozwanym umowach oraz załączniki nr (...) do zawartych umów powinny zostać uznane za nieważne jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Przypomnieć zatem należy, że w § (...) każdej z umów postanowiono, że właściciel gruntu oświadcza, iż wyraża zgodę na wykonanie przez realizatora wszelkich czynności na nieruchomości powodów, do których uprawniony jest na podstawie umów pod warunkiem: otrzymania odszkodowania z tytułu obniżenia wartości nieruchomości oraz występowania na niej ograniczeń opisanych w par.(...), opisanego szczegółowo w par.(...); otrzymania odszkodowania za utratę plonów i rekultywację gleby na nieruchomości opisanego szczegółowo w par.(...) w przypadku gdy nieruchomość nie jest przedmiotem dzierżawy lub użyczenia; w przypadku konieczności lokalizacji słupków znacznikowych, kolumn wydmuchowych itp na nieruchomości otrzymania dodatkowego odszkodowania opisanego szczegółowo w par.(...); w przypadku ewentualnego remontu gazociągu otrzymania odszkodowania za utratę plonów i rekultywację gleby na nieruchomości opisanego szczegółowo w par.(...) w przypadku gdy nieruchomość nie jest przedmiotem dzierżawy lub użyczenia. W § (...)każdej z umów postanowiono, że za utratę plonów, rekultywację gleby oraz utrudnienia w pracach polowych spowodowane lokalizacją słupków znacznikowych na nieruchomości opisanej w (...), powstałych w trakcie realizacji przedmiotu umowy realizator wypłaci użytkownikowi gruntu odszkodowanie na podstawie odpowiedniego protokołu sporządzonego w jego obecności i przez niego podpisanego. Wysokość odszkodowania zostanie określona w powyższym protokole. W przypadku konieczności dokonania ewentualnego remontu gazociągu realizator oświadcza, że za utratę plonów, rekultywację gleby na nieruchomości opisanej w(...), powstałych w czasie remontu gazociągu, wypłaci użytkownikowi gruntu analogiczne odszkodowanie, o którym mowa w pkt. (...); oszacowania wysokości odszkodowań, o których mowa w pkt. (...) dokona powołany na koszt realizatora rzeczoznawca z dziedziny rolnictwa z uprawnieniami państwowymi, po zakończeniu budowy, a wypłata odszkodowania nastąpi gotówką lub przelewem najpóźniej w ciągu 30 dni po podpisaniu protokołu, o którym mowa w pkt. (...). Odszkodowania, o których mowa w pkt.(...) są ostateczne i płatne jednorazowo. W § (...) każdej z umów postanowiono: właściciel gruntu oświadcza, że warunki finansowe zawarte w umowie zaspokajają wszelkie jego roszczenia wynikające z realizacji przedmiotu umowy i zrzeka się jakichkolwiek roszczeń z tego tytułu w przyszłości. W przypadku, gdy jakiegokolwiek postanowienie umowy okaże się nieważnym z mocy prawa, pozostałe postanowienia umowy pozostają nienaruszone.

Załącznikiem do każdej z umów był dokument zatytułowany „(...)”. W stosunku do każdej z umów ustalono odrębnie wysokość tego odszkodowania na podstawie operatu szacunkowo-majątkowego wykonanego przez inż. T. G.. W każdym załączniku strony dodatkowo ustaliły, że zostanie wypłacone również odszkodowanie z tytułu przywrócenia nieruchomości do stanu pierwotnego na podstawie kosztorysu wykonanego przez rzeczoznawcę T. G. w wysokości odrębnej dla każdej z działek oraz że odszkodowanie to wyklucza dochodzenie roszczeń z tytułu przywrócenia do stanu pierwotnego nieruchomości opisanego w par.(...) umowy w punkcie (...) i par.(...) punkty (...). Powodowie oświadczyli, że kwota i forma zadośćuczynienia w pełni ich satysfakcjonuje i wyczerpuje ich roszczenia z tego tytułu. Całe odszkodowanie ma charakter jednorazowy.

Oceniając te zapisy umów łączących strony należy stwierdzić, że ułożenie w ten sposób stosunków prawnych pomiędzy nimi nie może być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Sprzeczność umowy zasadami współżycia społecznego polega na tym, że jej treść lub cel godzi w normy moralne wiążące w stosunkach międzyludzkich. Tu mieszczą się przypadki, gdy treść umowy jest niesprawiedliwa dla jednej ze stron i wówczas zostaje zachwiana równowaga między stronami lub gdy przedmiot lub cel umowy jest niemożliwy do zaakceptowania z punktu widzenia uznanych w społeczeństwie wartości. Przytoczone postanowienia umów zawartych między stronami, w których apelujący dopatrują się niezgodności z zasadami współżycia społecznego takiego charakteru nie mają. Ani treść ani cel

tych postanowień nie godzą w jakiegokolwiek normy moralne, nie można też mówić o zachwianiu równowagi pomiędzy stronami. Postanowienia o które tu chodzi stanowią o ekwiwalentnych świadczeniach na które powodowie się zgodzili i nie odbiegają od przyjętych w tego rodzaju stosunkach standardów.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 385' § 1 k.c. z związku z art. 385⁽³⁾ pkt 2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie podczas gdy, zdaniem apelujących, § (...), § (...) w zawartych pomiędzy powodami a pozwanym umowach oraz załączniki nr (...) do tych umów powinny zostać uznane za niewiążące dla powodów, jako konsumentów. Bezzasadność tego zarzutu wynika z tej przede wszystkim przyczyny, że zdaniem Sądu Apelacyjnego, powodowie nie powinni być traktowani jako konsumenci i korzystać z ochrony przewidzianej wymienionymi przepisami. Powodowie bowiem jako rolnicy prowadzący działalność gospodarczą w postaci prowadzenia gospodarstwa rolnego nastawionego na hodowlę bydła i produkcję mleka oraz mięsa zawierali umowy o które chodzi w tej sprawie będące czynnościami prawnymi bezpośrednio związanymi z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Pojęcie "działalność gospodarcza", którego kodeks cywilny nie definiuje, określa się w judykaturze przez wskazanie charakteryzujących ją cech: profesjonalny charakter, powtarzalność podejmowanych działań, uczestnictwo w obrocie gospodarczym oraz podporządkowanie regułom gospodarki rynkowej m.in. w celu osiągnięcia zysku. Działanie bez zamiaru osiągnięcia zysku, a jedynie w celu uzyskania wpływów na pokrycie prowadzonej działalności nie pozbawia prowadzonej działalności charakteru działalności gospodarczej. Przedsiębiorca może podejmować zarówno czynności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, jak i czynności z nią niezwiązane. Czynności podejmowane przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą wchodzą w zakres jego działalności gospodarczej, jeżeli pozostają z nią w funkcjonalnym związku, w szczególności są podejmowane w celu realizacji zadań związanych z przedmiotem działania tego podmiotu. Definicję działalności gospodarczej na gruncie prawa publicznego, sformułowaną na jego użytek, do której nawiązuje przytoczone stanowisko judykatury, zawiera art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Stanowi ją zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatacja zasobów naturalnych, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Działalnością gospodarczą jest także działalność wytwórcza w rolnictwie w zakresie upraw oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, do której jednak na podstawie art. 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej nie stosuje się jej przepisów. Rolnik indywidualny wykonujący we własnym imieniu tak określoną działalność gospodarczą jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4. Na gruncie art. 43¹ k.c. rolnik indywidualny prowadzący we własnym imieniu działalność wytwórczą w zakresie upraw o wymienionych cechach działalności gospodarczej, a więc także działający bez zamiaru osiągnięcia zysku, jest przedsiębiorcą. Do kategorii tej nie należą rolnicy nieuczestniczący w obrocie gospodarczym, którzy prowadzą gospodarstwo rolne zaspakajające jedynie potrzeby własnej rodziny, wymaganie bowiem uczestnictwa w obrocie polega na realizowaniu swojej działalności przez odpłatne ekwiwalentne świadczenia wzajemne spełniane za pomocą wielorazowych czynności faktycznych i prawnych np. umów kontraktacji lub sprzedaży produktów rolnych. Nie ma jednego wzorca określającego w sposób uniwersalny status rolnika jako przedsiębiorcy; zagadnienie to podlega indywidualnemu rozstrzygnięciu przy uwzględnieniu konkretnych okoliczności danego przypadku, pośród których istotne są m.in. zakres prowadzonej działalności rolniczej, jej model oraz stopień organizacyjny. Co do definicji konsumenta brak ustawowego określenia przesłanek rozróżnienia bezpośredniego i pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową pozostawia ich określenie sądom w drodze wykładni art. 22¹ k.c. Punktem odniesienia dla oceny związku czynności prawnej z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą, jako bezpośredniego lub pośredniego, są konkretne okoliczności danej sprawy istniejące w czasie czynności. Właściwe dla jej dokonania są kryteria rodzaju czynności prawnej i jej przedmiotu, typowego charakteru czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą, przeznaczenia nabywanego towaru lub usługi dla celu bezpośrednio lub pośrednio związanego z działalnością gospodarczą. Czynnością bezpośrednio związaną z działalnością gospodarczą jest nabywanie przez rolnika indywidualnego, prowadzącego działalność gospodarczą w formie gospodarstwa rolnego, środków produkcji, tj. maszyn urządzeń i innego wyposażenia gospodarstwa, służących prowadzonej działalności wytwórczej i wprowadzaniu do obrotu wyprodukowanych towarów, oraz korzystanie z odpłatnych usług służących

tym celom. Jako zbyt daleko idący na tle art. 22¹ k.c. należy ocenić pogląd, że osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, zawierająca poza swoją branżą umowę z profesjonalistą, zawsze ma status konsumenta i ze względu na brak koniecznej wiedzy i kompetencji, którą dysponuje kontrahent będący profesjonalistą w określonej branży, powinna - jako słabszy uczestnik obrotu - korzystać ze wzmożonej ochrony prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2014 r., V CSK 630/13 OSNC 2015/7-8/96).

W wyroku tym Sąd Najwyższy rozważał przedstawione zagadnienia w kontekście terminu przedawnienia roszczenia, ale przedstawione poglądy, które Sąd Apelacyjny podziela, są aktualne również w okolicznościach sprawy niniejszej. Powodowie zawierali z pozwanym umowy które bezpośrednio dotyczyły prowadzonego przez nich gospodarstwa rolnego, chodziło w nich przecież o wyrażenie zgody na zajecie części gruntów rolnych które powodowie uprawiali i o odszkodowanie za, między innymi, utracone plony. Dlatego powodowie nie mogą być uznani za konsumentów i rozważania na gruncie zastosowanych przepisów stanowiących o ochronie konsumentów należy uznać za zbędne. Zresztą tego rodzaju pozycja powodów w stosunkach zobowiązaniowych z pozwanym ma znaczenie drugorzędne. Po pierwsze z tego względu, że ocena odpowiedzialności kontraktowej pozwanego oparta jest przede wszystkim na tych postanowieniach zawartych umów, które Sąd Okręgowy uznał za będące przedmiotem indywidualnego uzgodnienia przez strony, a więc ważne nawet przy przyjęciu pozycji powodów jako konsumentów. Po drugie nie może być w okolicznościach tej sprawy mowa o trzyletnim przedawnieniu roszczeń powodów (przed tym terminem przedawnienia chroniłaby ich pozycja konsumentów, a zarzut przedawnienia został podniesiony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym przez jednego z pozwanych), jako że wymagalność roszczeń powodów należy sytuować po zakończeniu wszystkich robót wynikających z umowy jesienią 2010 roku, powództwo wytoczone zostało w kwietniu 2013 roku, a wcześniej termin przedawnienia przerwany został zawezwaniem pozwanego do próby ugodowej.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut apelacji naruszenia art. 415 k.c. w związku z art. 429 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, podczas gdy, zdaniem apelujących, szkodę wynikłą z przeprowadzenia robót na nieruchomościach powodów, które to roboty spowodowały degradację gruntów można rozpatrywać w kategorii odpowiedzialności deliktowej pozwanego. Twierdzenia o odpowiedzialności deliktowej pozwanego (...) Spółki Akcyjnej we W. pojawiły się dopiero w apelacji i nie mogą one odnieść skutku z tej podstawowej przyczyny, że pozwane (...) Spółka Akcyjna we W. była generalnym inwestorem budowy gazociągu, ewentualne delikty natomiast można by przypisać co najwyżej wykonawcy inwestycji (jego pracownikom). Wykonawcą inwestycji była natomiast (...) Spółka Akcyjna w K. (jej poprzedniczka prawna) wezwana do udziału w sprawie, ale wobec której powodowie wyroku nie zaskarżyli co oznacza, że oddalenie powództwa w stosunku do tego pozwanego stało się prawomocne. Powodowie natomiast nie wykazali żadnych okoliczności z których wynikałaby wina pozwanego (...) Spółki Akcyjnej we W. w wyborze wykonawcy, który z pewnością jest profesjonalistą w rozumieniu art. 429 k.c.

Za uzasadniony częściowo należy natomiast uznać zarzut apelacji, przy czym nie tyle błędnych ustaleń faktycznych, bo te zasadnicze ustalenia faktyczne już na wstępie uznane zostały za prawidłowe i przyjęte przez Sąd Apelacyjny za podstawę subsumpcji, ile sprzeczności pomiędzy niektórymi ustaleniami a wyciągniętymi przez Sąd pierwszej instancji wnioskami, dotyczącymi odpowiedzialności kontraktowej pozwanego. Z jednej strony Sąd ten ustala bowiem na przykład: że prace na nieruchomościach powodów trwały jeszcze w maju i czerwcu 2010 roku w sposób który uniemożliwiał powodom „dostawanie się” do większej części swoich pól; powód w maju, czerwcu i lipcu jeździł okrężną drogą do pól żeby zebrać trawę dla krów, których nie można było wypasać na łąkach i zostały zakupione określone ilości paliwa, za określone kwoty, a powodowie otrzymali zwrot podatku akcyzowego; powodom brakowało trawy dla krów i kupili określone ilości paszy za określone kwoty; z drugiej strony Sąd Okręgowy uznaje, że powodowie nie wykazali w żadnym zakresie szkody i związku przyczynowego pomiędzy działaniami pozwanego a szkodą.

Taka ocena Sądu pierwszej instancji nie jest prawidłowa. Należy bowiem stwierdzić że pozwany (chodzi już na obecnym etapie postępowania wyłącznie o (...) Spółkę Akcyjną we W.) nie wykonał lub nienależycie wykonał niektóre postanowienia umowy, a to niewykonanie lub nienależyte wykonanie tylko w części jest następstwem okoliczności za które nie ponosi odpowiedzialności. Pozwany jest zobowiązany zatem do naprawienia szkody (art. 471 k.c.).

Te postanowienia umowy których dłużnik nie wykonał lub wykonał nienależycie to przede wszystkim ustalenia wynikające z załącznika do umowy numer (...) które zostały dodatkowo wynegocjowane przez powodów, a z których wynika, że pozwany miał zapewnić kładkę o szerokości około 4 metrów do przegonu bydła, termin prac w okresie jesienno-zimowym i przeprowadzenie oraz utwardzenie drogi technologicznej, dojazdowej do placu budowy. Tymczasem kładka umożliwiająca przegon bydła nie została urządzona, prace trwały do jesieni 2010 roku (tu w pełni należy podzielić opinię biegłego wydaną w sprawie w zakresie oceny początku i zakończenia prac przy budowie gazociągu na nieruchomościach powodów), a zatem w okresie wypasania bydła i innych prac polowych, a odbudowanie zniszczonej drogi dojazdowej i mostka nastąpiło po zakończeniu budowy. Już te okoliczności wskazujące na niewykonanie bądź nienależyte wykonanie umowy wskazują na odpowiedzialność pozwanego. Dodatkowo podnieść należy także okoliczności nienależytego wykonania umowy wynikające z umów „głównych”. Wskazać należy postanowienia dotyczące obowiązku pisemnego zawiadomienia powodów o terminie rozpoczęcia prac, zobowiązanie do ich rozpoczęcia w terminie 14 dni i zakończenia po czterech miesiącach. Te zobowiązania także nie zostały dotrzymane, podobnie jak zobowiązanie do zdjęcia humusu z zajętego pasa gruntu i przykrycia nim gruntu po zakończeniu robót. Jak zostało ustalone z dwudziestopięciometrowego pasa gruntu zajętego pod budowę, zdjęto tylko sześciometrowy pas humusu, a pozostała część zajętego gruntu została zniszczona i jej przywrócenie do stanu pierwotnego będzie utrudnione.

Te wszystkie okoliczności świadczą o tym, że powodowie ponieśli szkodę większą niż ta którą zakładali godząc się na wysokość odszkodowania w dacie zawierania umów w styczniu 2005 roku, która w takim zakresie nie mogła być im znana także w dacie wypłaty odszkodowań w dwóch transzach w styczniu 2008 i styczniu 2009 roku. Po stronie pozwanej powstał zatem obowiązek naprawienia tej szkody w zakresie w jakim nie wynikała z zawartych umów. Tyle tylko, i tu Sąd Okręgowy ma rację, że powodowie nie wykazali wysokości dochodzonej z tytułu odszkodowania kwoty. Z całą pewnością, biorąc pod uwagę, że powodowie w 2005 roku godzili się w pełni świadomie, dodatkowo jeszcze negocjując umowy, na odszkodowanie za zajecie części ich nieruchomości i konsekwencje wynikające z tego zajęcia, w kwocie łącznej niespełna 60 000 złotych, nie można przyjąć, że ich szkoda dodatkowo wyniosła 500 000 złotych. Obecnie rozważenia wymaga jaki uszczerbek majątkowy powstał u powodów w związku ze wskazanym wyżej zakresem niewykonania lub nienależytego wykonania umów przez pozwanego. W ocenie Sądu Apelacyjnego oszacowanie tego uszczerbku przez wyliczenie precyzyjne kwoty odszkodowania nie jest możliwe (możliwe byłoby ustalenie szacunkowej wartości tylko niektórych elementów składowych, na przykład kosztów paliwa dodatkowo zużytego przez okres dojeżdżania do pól, ale już nie kosztów kupowanej paszy czy ziarna, bo nie wiadomo w jakiej części zużyte zostały w związku z brakiem możliwości wypasu bydła). Wobec tego zastosowanie powinien znaleźć art. 322 kodeksu postępowania cywilnego, z którego wynika, że jeżeli w sprawie o naprawienia szkody sąd uzna, iż ścisłe udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy. Poza okolicznościami przedstawionymi w tym zakresie powyżej, należy wskazać na jedno jeszcze zdarzenie które miało miejsce pomiędzy stronami. Chodzi o spotkanie w dniu 25.11.2010 roku z którego sporządzony został protokół (karta 260 akt), gdzie zapisane zostało oświadczenie powodów, stanowiące warunek podpisania protokołu będącego w istocie potwierdzeniem przez nich przywrócenia ich działek do stanu pierwotnego, że godzą się na uzupełniające odszkodowanie w wysokości 36 000 złotych za brak wykonania drogi, brak możliwości wypasania krów i niedogodności z tym związane i brak dostępu do reszty arealów. Strona pozwana nie wyraziła zgody na wypłatę tej kwoty, ale jej wysokości nie kwestionowała uznając samo żądanie dodatkowego odszkodowania za nieuzasadnione i odbierając komisyjnie prace związane z przywróceniem stanu pierwotnego nieruchomości bez udziału powodów. Należy zatem uznać, w świetle przytoczonych przesłanek zawartych w art. 322 k.p.c., że jest to istotna okoliczność świadcząca o rzeczywistej szkodzie powodów powstałej z nienależytego wykonania zobowiązania przez stronę pozwaną, której wysokość powodowie sami wyliczyli i na którą się godzili.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym w ten sposób że zasądził od pozwanego na rzecz powodów 36 000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia temu pozwanemu odpisu pozwu, a w pozostałej części powództwo w stosunku do tego pozwanego oddalił, co nie zmieniło rozstrzygnięcia o kosztach zasądzonych od powodów w związku z wynikiem procesu w pierwszej instancji,

powodując jedynie konieczność pobrania od pozwanego części opłaty od pozwu od której powodowie byli zwolnieni. W pozostałym zakresie apelacja, zgodnie z art. 385 k.p.c., została oddalona, a poza pobraniem od pozwanego (na analogicznej podstawie tj. art. 113 § 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) części opłaty od apelacji od której powodowie zostali zwolnieni, w oparciu o art. 102 k.p.c., nie obciążono powodów kosztami postępowania apelacyjnego, które należne byłyby od nich w związku z wynikiem tego postępowania. Sąd Apelacyjny miał tu na uwadze zarówno obecną sytuację materialną powodów, jak i subiektywne ich przekonanie o słuszności swoich racji, a także charakter sprawy, w której ściśle udowodnienie dochodzonych roszczeń było nader utrudnione.

SSO Tomasz Tatarczyk SSA Tomasz Ślęzak SSA Ewa Jastrzębska